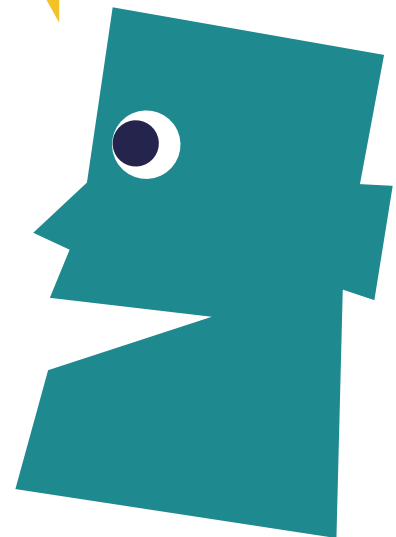
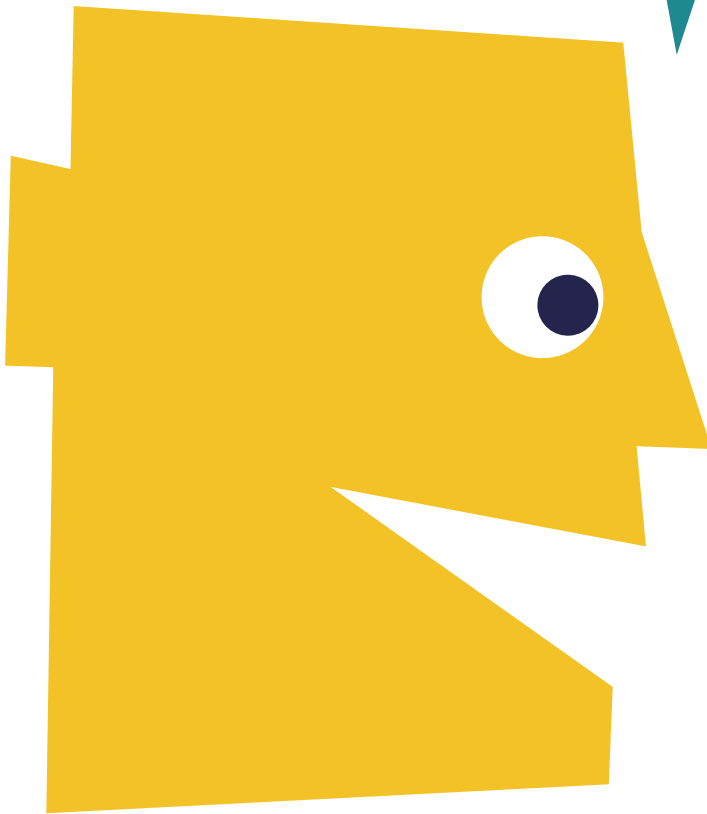

Handleiding

Gouden

Taaltips

Colofon

Deze publicatie van **Stichting Lezen en Schrijven** is tot stand gekomen in samenwerking met **Tilburg University** en **number 5 foundation**.

Deze publicatie is onderdeel van Taalschatten. Taalschatten is een initiatief van number 5 foundation in samenwerking met Tilburg University en Stichting Lezen en Schrijven. Taalschatten is mede mogelijk gemaakt door het Actieprogramma Kansrijke Start van het ministerie van VWS en de Bernard van Leer Foundation.

lezenenschrijven.nl

november 2022 © Stichting Lezen en Schrijven

Inhoud

Inleiding	3
Samen aan de slag	6
Hoe gebruik je deze handleiding?	11
Tip 1 Maak contact	13
Tip 2 Praat duidelijk	15
Tip 3 Onderzoek samen	17
Tip 4 Stel vragen	19
Tip 5 Praat samen	21
Literatuurlijst	23

Inleiding

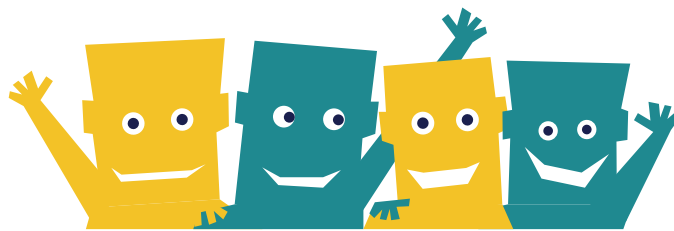
Voor je ligt de handleiding bij de Gouden Taaltips. De tips en de handleiding zijn voor professionals die samen met (aanstaande) ouders* willen werken aan de taalontwikkeling van hun jonge kind (0 tot 2 jaar).

In Nederland beginnen steeds meer kinderen aan de basisschool met een taalachterstand¹. Het tekort aan basis(taal)vaardigheden heeft gevolgen voor later. Basisvaardigheden heb je nodig om zelfstandig en succesvol mee te doen in onze ingewikkelde maatschappij. Online én offline. Een taalachterstand heeft niet alleen gevolgen voor het kind, maar ook voor het gezin. En voor de maatschappij als geheel.

Wat kunnen we samen bereiken?

Jij als professional kan bijdragen aan een gezamenlijke aanpak om de taalontwikkeling van alle kinderen te bevorderen. Veel ouders weten (nog) niet hoe belangrijk ze zijn in de taalontwikkeling van hun kind. Daardoor wordt er soms (nog) te weinig met kinderen gepraat, gelezen en gezongen. Dat kan leiden tot een taalachterstand waar ze hun hele schoolloopbaan en verdere leven last van kunnen hebben.

Samen kunnen we ervoor zorgen dat alle 170.000 kinderen die jaarlijks worden geboren met een goed taalniveau aan de basisschool beginnen.

Alle kinderen verdienen een gelijke kans. Daarom is het belangrijk dat alle spelers rond ouder en kind samenwerken om het belang van taal te benadrukken: van verloskundige tot jeugdverpleegkundige, van huisarts tot schooldirecteur, van oppas tot muziekleraar. Samen bieden we ouders concrete handvatten zodat ze hun kind de taalrijke omgeving kunnen bieden die hun kind nodig heeft.

*Ouders/verzorgers

De Gouden Taaltips

De Gouden taaltips zijn voortgekomen uit een onderzoek van Tilburg University. Hierin onderzochten ze welke factoren bijdragen aan een goede taalontwikkeling van het kind. Tilburg University maakte van deze factoren een lijst met tips: de Gouden Taaltips. De tips geven ouders de kennis en handvatten die ze nodig hebben om hun kind te helpen met de taalontwikkeling..

Waarom is een goede taalvaardigheid zo belangrijk?

- Baby's die opgroeien in een taalrijke omgeving doen het later beter op school². Schoolsucces helpt kinderen om later te worden wat ze willen.
- Een goede taalvaardigheid helpt kinderen bij het kunnen uitdrukken van emoties en om anderen te begrijpen³.
- Kinderen met een taalachterstand hebben een grotere kans om op latere leeftijd laaggeletterd te worden dan kinderen zonder taalachterstand⁴.

Voor wie zijn de tips?

De Gouden Taaltips zijn voor álle ouders die in verwachting zijn of een kind hebben tussen de 0 en 2 jaar. In onze samenleving ligt de focus voor taalontwikkeling nu nog vaak op traditionele risicogroepen. Maar door de digitalisering kan in alle gezinnen minder interactie tussen ouders en kinderen voorkomen. Bijvoorbeeld door het toegenomen gebruik van de mobiele telefoon⁵.

59%

van de ouders die deelnamen aan het onderzoek van Tilburg University hebben nooit tips ontvangen over de taalontwikkeling van hun kind.

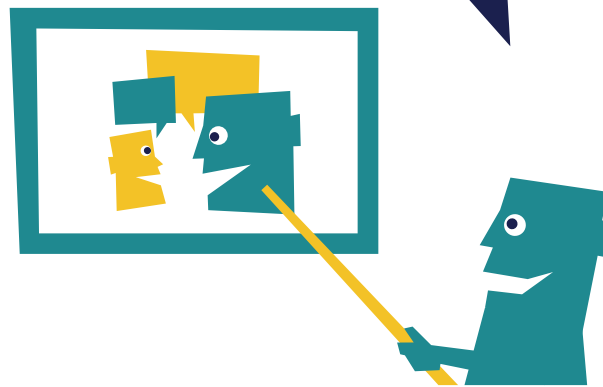
94%

van de deelnemende ouders die wel eens tips hebben gekregen over de taalontwikkeling van hun kind vonden dit nuttig.

Toolkit

De Gouden Taaltips en de bijbehorende handleiding maken deel uit van de online toolkit van Taalschatten. De tools zijn samengesteld op basis van wetenschappelijk onderzoek, gesprekken en co-creatiesessies met gemeenten en professionals die werkzaam zijn rondom (aanstaande) ouders en hun kind. In de online toolkit is meer informatie en inspiratie te vinden voor gemeenten, netwerken, professionals en ouders die willen werken aan de taalontwikkeling van het jonge kind: <https://www.lezenenschrijven.nl/toolkittaalschatten>

Taalvaardigheid is de beste voorspeller van schoolsucces. En de sleutel tot een goede taalvaardigheid is de interactie tussen ouder en kind⁷.

Leeswijzer

In **Samen aan de slag!** zijn tips voor jou als professional beschreven. Ze geven adviezen bij de gesprekken met ouders. En ondersteunen je bij het vormen van een lokaal netwerk. Ook worden praktijkvoorbeelden gegeven. In deze voorbeelden vind je inspiratie voor het inzetten van de Gouden Taaltips binnen het lokale netwerk en binnen de (dagelijkse) praktijk. In **Hoe gebruik je deze handleiding?** lees je hoe je de handleiding met de Gouden Taaltips kunt gebruiken.

Samen aan de slag!

Werk vanuit de kracht van de ouder

Met Taalschatten gaan we uit van de kracht van de ouder. Door ouders te helpen om zelf te beslissen en te handelen, wordt het zelfvertrouwen van ouders vergroot. En het helpt ze om zelfstandig te werken met de Gouden Taaltips.

Het hebben van positieve ervaringen met de Gouden Taaltips draagt bij aan het werken met de Gouden Taaltips. Een positieve ervaring is bijvoorbeeld je kind zien lachen terwijl je één van de tips probeert. Of je kindje in je buik voelen trappelen als het wordt voorgelezen. Het laat ouders zien dat ze met hun inspanningen hun kind helpen met de taalontwikkeling. Kijk daarom naar wat aansluit bij de ouder die je voor je hebt. En benader het onderwerp positief: met je kind praten, kletsen, lachen, zingen en spelen is leuk!

Praktijkvoorbeeld: De kraamzorg

Kim werkt als kraamverzorgster en heeft een nieuw gezin toegewezen gekregen. Tijdens haar werk vraagt ze of vader en moeder al eens hebben voorgelezen aan hun baby. Ze geven aan dat ze dat eigenlijk nog een beetje vroeg vinden. En ze vragen zich ook af hoeveel nut voorlezen heeft bij een pasgeboren kind. Kim vertelt met behulp van de informatie in de handleiding dat taalontwikkeling al heel vroeg begint. En dat kletsen, voorlezen en zingen een kind helpt met de taalontwikkeling. Ze laat een filmpje over het belang van taalontwikkeling uit de online toolkit zien.

De volgende keer neemt Kim de Gouden Taaltips mee voor de ouders. Ze geeft de ouders de tips en bekijkt ze samen. Als kersverse ouders komt er veel op ze af. Samen kijken ze waar ze een tip kunnen toepassen. Ze helpt de ouders op weg met wat ideeën die ze in de handleiding heeft gelezen. Misschien kunnen ze een slaapliedje zingen voordat de baby 's avonds gaat slapen? Of een verhaaltje voorlezen? Uiteindelijk kiezen de ouders een tip waar zij zich comfortabel bij voelen.

Geef het goede voorbeeld

Vertel en laat zien aan ouders wat jij zelf doet als je praat met baby's en jonge kinderen. Geef ideeën en vraag ouders naar wat ze al doen of zouden kunnen doen. Vaak hebben ouders zelf heel verrassende dingen die ze (onbewust) al doen.

Door vragen te stellen kan je de ouder helpen om na te denken over waar de tips kunnen worden toegepast binnen het dagelijks leven van het gezin. Vraag bijvoorbeeld of een ouder contact maakt tijdens de verzorging van het kind. Of welke activiteiten een ouder samen doet met het kind. Laat de ouder vervolgens zelf beslissingen nemen over waar de tips zijn toe te passen. Dan is de kans groter dat de ouder zich comfortabel voelt bij de keuze.

Vertel samen één verhaal

Ouders hebben contact met veel verschillende organisaties en instanties. Het helpt als ze van elke organisatie hetzelfde verhaal horen. Dat zorgt voor meer (zelf)vertrouwen bij de ouder. En het sterkt het netwerk om de ouders heen als vanuit het netwerk dezelfde boodschap wordt uitgedragen.

Tips over hoe je een netwerk kunt vormen? Of ben je benieuwd naar de organisaties waar ouders mee te maken (kunnen) krijgen?

Je vindt het in de online toolkit:

<https://www.lezenenschrijven.nl/toolkittaalschatten>

In het dagelijks leven

Behalve via professionals komt veel informatie over opvoeden en ouderschap op andere manieren bij ouders terecht: via familie, vrienden, websites, tijdschriften en (social) media. Ga na wat je (lokaal) via deze wegen kunt doen om de Gouden Taaltips over te brengen. Misschien kan je iets organiseren met de lokale babyproducten winkel, zoals een kaartje dat bij iedere aankoop meegegeven wordt met daarop een tip. Of organiseer een zing challenge of een praat-activiteit.

Tip!

Alle ouders willen het beste voor hun kind. Maar wat als 'het beste' wordt ervaren, verschilt per ouder. Probeer daarom de normen en waarden van de ouder te herkennen. En bespreek welke verwachtingen jullie van elkaar hebben.

Vanuit je organisatie

Voor het uitdragen van een eenduidige boodschap is het belangrijk dat iedereen rondom het jonge kind met dezelfde adviezen werkt over taalontwikkeling. Bespreek daarom binnen je organisatie dat jullie gezamenlijk de Gouden Taaltips overbrengen aan ouders. Bedenk hoe jullie dit gaan doen. Op welk moment bespreek je dit met ouders? Organiseer je een informatieavond? Of verwerk je de Gouden Taaltips in je dagelijkse werkzaamheden? Er zijn veel mogelijkheden. Kijk wat het beste werkt binnen jouw organisatie.

Praktijkvoorbeeld: Het kinderdagverblijf

Samira werkt als pedagogisch medewerkster op een kinderdagverblijf. Eens per kwartaal organiseren ze een themabijeenkomst voor ouders. Samira en haar collega's willen aandacht besteden aan het thema taalontwikkeling. Ze besluiten met de Gouden Taaltips aan het werk te gaan.

Tijdens de themabijeenkomst krijgen alle ouders uitleg over het belang van de taalontwikkeling van hun kind. En waarom zij als ouder juist zo belangrijk zijn. Ze gebruiken hiervoor het filmpje over het belang van taalontwikkeling uit de online toolkit. Na de uitleg krijgen alle ouders de tips. Samen met de ouders gaan Samira en haar collega's aan het werk met de tips.

Samira en haar collega's hebben vooraf de handleiding doorgenomen. In groepjes gaan ze met de ouders in gesprek: Wat doen de ouders thuis al aan taalontwikkeling? Zouden ze nog meer willen doen? Samen kijken ze naar de tips. Welke tips spreken hun aan? En hoe zouden ze die kunnen toepassen in hun dagelijks leven? Doordat de ouders samen nadenken, kunnen ze elkaar helpen en op ideeën brengen om de tips toe te passen.

Aan het eind van de bijeenkomst geeft Samira nog wat huiswerk mee aan de ouders: maak een filmpje van hoe je één van de tips doet met je kind. Bekijk het filmpje. Hoe reageren jij en je kind op de tip?

Vanuit het lokale netwerk

In veel gemeenten zijn netwerken van organisaties waar ouders mee te maken krijgen. Soms één, soms opgedeeld in meerdere netwerken. Denk bijvoorbeeld aan een vve-netwerk. Of een lokaal taalnetwerk. Zoek andere organisaties in jouw gemeente op en zet taalontwikkeling op de agenda van je lokale netwerk(en). Betrek zoveel mogelijk andere relevante partijen erbij als deze nog niet bij het netwerk zijn aangesloten.

Praktijkvoorbeeld: Het lokale netwerk

In een middelgrote gemeente bestaat een lokaal netwerk van professionals die werkzaam zijn rondom ouders van jonge kinderen. Het netwerk bestaat uit de bibliotheek, een kinderopvangcentrum, de GGD, een kraamkliniek en een welzijnsorganisatie. Vanuit het netwerk is besloten om met de online toolkit van Taalschatten te gaan werken. Elke netwerkpartner vertelt wat ze gaan doen met de tips.

De bibliotheek

De bibliotheek stelt voor om een bijeenkomst 'Interactief voorlezen' te organiseren. De partners spreken af om de bijeenkomst onder de aandacht te brengen bij de ouders.

Het kinderdagverblijf

Vanuit het kinderdagverblijf heeft Samira in hun taalnetwerk gedeeld dat ze een themabijeenkomst over taalontwikkeling organiseren. En dat ze met tools uit de online toolkit voor de ouders een workshop organiseren met de Gouden Taaltips (zie casus: het kinderdagverblijf).

De kraamkliniek

Kim vertelt dat ze binnen haar organisatie de Gouden Taaltips willen opnemen in de dagelijkse werkzaamheden. In het protocol hebben ze opgenomen dat een kraamverzorgster het onderwerp taalontwikkeling benoemt wanneer ze bij een nieuw gezin komt (zie casus: de kraamzorg).

De GGD

De bibliotheek heeft afgesproken om twee dagen per week een taal-specialist aanwezig te laten zijn op het consultatiebureau. Ze spreken met ouders over het belang van een rijke taalomgeving. En ze gaan met ouders in gesprek over de Gouden Taaltips.

De welzijnsorganisatie

Bij de welzijnsorganisatie zien ze ouders langskomen die wat extra ondersteuning kunnen gebruiken bij de taalontwikkeling van hun kind. Voor deze ouders organiseren ze wekelijks oudergroepen. Tijdens deze ochtenden worden ouders geïnformeerd over de talige activiteiten in de buurt.

Doe het samen

Heb je een activiteit georganiseerd? Of een werkwijze bedacht die goed werkt? Heb je een tip van een ouder of van een collega? Bijvoorbeeld voor een taal-activiteit die ouders in hun dagelijkse routine kunnen toevoegen. Deel het met je collega's en in je netwerk. Of deel het met Taalschatten via <https://www.lezenenschrijven.nl/toolkittaalschatten> zodat anderen in Nederland geïnspireerd raken.

Tip!

Houd er rekening mee dat de leefomstandigheden van een gezin maken dat sommige ouders minder tijd en rust hebben dan andere ouders. Bijvoorbeeld door sociaal emotionele stress, een scheiding of armoede. Daardoor zijn sommige ouders niet in staat om hun kind te helpen bij hun taalontwikkeling, terwijl ze dat wel zouden willen.

Hoe gebruik je deze handleiding?

Deze handleiding laat zien hoe je de Gouden Taaltips onder de aandacht kunt brengen bij (aanstaande) ouders. En hoe je de ouders kan helpen om de tips in de praktijk te brengen.

In deze handleiding vind je uitleg bij elk van de vijf Gouden Taaltips. Bij elke tip lees je **Waarom?**, **Wat kan een ouder doen met deze tip?** en vind je een **Woordenlijst**.

Waarom?

In de paragraaf **Waarom?** lees je over de wetenschappelijke onderbouwing van een tip. Sommige ouders vinden het prettig om te horen waarom een tip bijdraagt aan de taalontwikkeling van hun kind. De wetenschappelijke onderbouwing is in eenvoudige taal geschreven. Zo kun je als professional de informatie ook met de ouder delen.

Wat kan een ouder doen met deze tip?

In de paragraaf **Wat kan een ouder doen met deze tip?** staan concrete ideeën die je als professional met de ouder kan delen. Bijvoorbeeld tijdens een gesprek met de ouder. Je kunt de tip voordoen tijdens een meeloopdag of een themabijeenkomst. Bekijk wat het beste past binnen jouw organisatie en werkzaamheden.

Als je een tip hebt gedeeld met de ouder kun je de volgende keer dat je elkaar ziet de tip bespreken. Heeft de ouder de tip kunnen toepassen? Vraag dan naar de ervaring van de ouder. Is de ouder er niet aan toegekomen? Zoek dan samen naar een manier waarop het wel kan lukken. Bedenk met de ouder waar in zijn of haar dag deze tips zijn toe te passen.

Tip!

Van Tip 1 Maak contact is een filmpje beschikbaar. Laat het filmpje zien als voorbeeld voor de ouder. Je vindt het filmpje in de online toolkit.

Woordenlijst

In de handleiding is bij elke tip een woordenlijst opgenomen. Deze woordenlijst kun je gebruiken om de woorden uit te leggen aan ouders die dat nodig hebben. Gebruik binnen je organisatie dezelfde synoniemen en dezelfde uitleg bij een woord.

Tip!

Stel samen een woordenlijst op. Ga binnen de organisatie na welke woorden jullie vaak gebruiken. Op die manier geven jullie ouders dezelfde uitleg.

Meertaligheid

Is een gezin meertalig? Het belangrijkste is dat kinderen goed, rijk en frequent taalaanbod krijgen. Adviseer ouders daarom te praten in de taal die ze het beste spreken. De ouders kunnen de taaltips toepassen in hun eigen taal. Ouders kunnen thuis uiteraard zorgen voor een Nederlands taalaanbod. Bijvoorbeeld door Nederlandse televisieprogramma's te kijken. Of Nederlandstalige liedjes of boekjes te luisteren.

In de online toolkit is meer informatie en inspiratie te vinden over meertaligheid.

Tip 1 Maak contact

- Zorg dat je kind je gezicht kan zien als je praat: je bewegende mond, ogen en wenkbrauwen leren je kind veel over **emoties** en woorden.
- Kijk veel naar je kind: dan kun je zien of je kind met je wil praten of spelen.
- Als je met andere dingen bezig bent, bijvoorbeeld met je telefoon: dan mis je deze belangrijke signalen van je kind.

Waarom?

Door contact te maken met je kind leert je kind veel. Baby's en kinderen kijken graag naar je gezicht als je praat. Door je bewegende mond, ogen en wenkbrauwen leren ze veel over emoties en woorden. Maar ook welke beweging je mond maakt bij een bepaalde **klank**. Ze zullen je heus niet altijd aan kijken, maar geef je kind wel de mogelijkheid om je gezicht te kunnen zien.

Baby's kunnen nog niet praten. Door geluiden te maken, te lachen, huilen of gebaren te maken, kan je kind toch contact met je maken. Maar daarvoor is het wel belangrijk dat jij deze **signalen** opvangt.

Wanneer je als ouder veel op je telefoon zit, ben je niet beschikbaar voor je kind om contact mee te maken. Dit werd getest in het *Still Face Experiment*. In dit experiment spelen ouders eerst met hun kind om vervolgens twee minuten lang hun gezicht te 'bevriezen' en niet te reageren op hun kind. Uit het onderzoek blijkt dat dit voor jonge kinderen heel frustrerend en zelfs stressvol kan zijn. Maak dus contact met je kind, daar leert het veel van.

Woordenlijst

De emotie: Het gevoel. Bijvoorbeeld: angst, verdriet, blijdschap, woede.
'Kinderen leren omgaan met emoties als er ruzie is of als iets niet meteen lukt.'

De klank: geluid dat je met je mond maakt.

'Als kinderen leren lezen, ontdekken ze welke letter bij een klank hoort.'

Het signaal: een gebaar, teken of geluid om iets duidelijk te maken.

'Als je kind huilt, geeft het je een signaal. Hij of zij wil bijvoorbeeld eten. Of is moe.'

Wat kan een ouder doen met deze tip?

- Gebruik woorden met verschillende klanken en zorg dat je kind je mond goed kan zien. Naar welk geluid luisterde je kindje het langst? Doe het nog een keer.
- Heb je vandaag al een liedje gezongen met je kind? Kon je kind je gezicht toen goed zien?
- Kijk eens een paar minuten naar je kind. Wat zie je of hoor je? Wat denk je dat je kind je probeert te vertellen?
- Merk je soms ook dat je vaak op je telefoon kijkt? Hoe zou het zijn om een dag minder op je telefoon te kijken? Telkens als je op je telefoon wil kijken, kijk je naar je kind. Wat was je ervaring? En wat vond je kindje er van, denk je?

Voorbeeldfilm

Kijk het filmpje in de online toolkit van Taalschatten om te zien hoe je contact kan maken met je kind.

Tip!

Slaapliedjes

Tijdens het zingen van een liedje hoef je niet altijd contact te maken met je kind. Bij een slaapliedje wil je je kind rustig maken. En hoeft je kind niet naar jou te kijken.

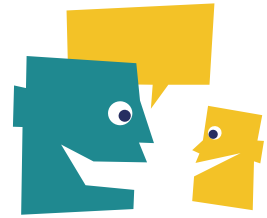
Speelliedjes

Bij een speelliedje wil je contact maken met je kind. Tijdens een speelliedje, bijvoorbeeld 'Wielen van de bus', worden namelijk bewegingen en emoties gebruikt. Zorg daarom dat je kind bij speelliedjes jouw gezicht kan zien.

Tip 2 Praat duidelijk

- Praat langzaam en duidelijk met je kind.
- Praat met een hoge stem. En soms met een lage stem. Dat vindt je kind leuk.
- Praat het liefst in je eigen, gewone woorden en gewone zinnen.

Waarom?

De **manier** waarop je met een kind praat, kan bijdragen aan de **taalontwikkeling**. Dit kan al vanaf de zwangerschap. Vanaf 5 maanden zwangerschap kunnen baby's in de buik al leren van de klank en het ritme van een taal. Ook leren baby's de stem van hun ouder(s) herkennen voordat ze geboren zijn.

Vaak gebruiken volwassenen een overdreven manier van praten als ze tegen een baby praten. Het zorgt ervoor dat ze de aandacht van hun kind krijgen. En dat helpt hun kind bij de taalontwikkeling. Bijvoorbeeld om het begin en het einde van woorden te leren herkennen. Deze babytaal wordt ook wel baby-gerichte taal genoemd en komt in veel culturen voor.

Baby-gerichte taal

Baby-gerichte taal is een manier van praten die veel mensen vanzelf gebruiken als ze met een baby of jong kind praten. Dit is meestal met meer afwisseling in de toonhoogte. En in het ritme. Vaak gebruiken volwassenen overdreven gezichtsuitdrukkingen.

Bij baby-gerichte taal is het belangrijk de taal niet te veel te versimpelen. Brabbeltaal, zoals 'Wat een woechie woechie!' of telegramstijl ('Lisa melk?' in plaats van 'Wil Lisa wat melk?') lijkt eenvoudiger voor een kind, maar je kind leert meer over taal als je gewone zinnen maakt. Af en toe brabbeltaal gebruiken is helemaal niet erg: het belangrijkste is dat je kind veel taal hoort en daar op kan reageren.

Woordenlijst

De manier: Hoe je iets doet.

'Je kunt iets boos zeggen, maar het kan ook op een aardige manier.'

De taalontwikkeling: Het leren van taal.

'Als je veel praat met je kind, is dat goed voor de taalontwikkeling.'

Benoemen: Zeggen hoe iets heet, de naam van iets zeggen.

'Ik benoem alle dieren op de foto. Zo leert mijn kind alle namen van de dieren.'

Wat kan een ouder doen met deze tip?

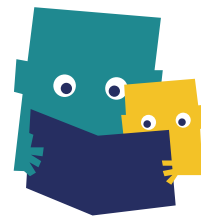
- Vanaf 5 maanden zwangerschap kun je al tegen je baby in de buik praten. Heb je vandaag al tegen je baby gepraat?
- Je partner kan vanaf de zwangerschap ook al praten met jullie kind. Jij of je partner kunnen een verhaal voorlezen. Of vertellen over je dag of een liedje zingen. Misschien vindt het broertje het zusje het ook wel leuk om even met de baby te praten.
- Vanaf de geboorte kun je vertellen over wat jij of je baby doet. Bijvoorbeeld tijdens het eten of het verschonen van de luier. Vertel wat je doet en zeg hoe dingen heten. 'Dat is een mandarijn. Kijk eens wat een lange schil. En wat ruikt hij lekker!'.
Hoe reageert je kind als je zo praat?

Ervaring van een vader..

"Je kunt dus tegen je kindje in de buik praten. Eerst denk je 'Goh, dat zal wel. Het ziet er vreemd uit.'. Maar uiteindelijk krijg je toch een band. De baby begint te bewegen als ik praat. En beweegt in de buik zelfs naar mijn stem toe. 's Avonds voor het slapen gaan vertel ik ook altijd nog een verhaaltje."

Tip 3 Onderzoek samen

- Vertel vaak wat jullie zien, horen en doen. Bijvoorbeeld thuis, onderweg of tijdens het winkelen of wandelen.
- Wijs dingen aan en zeg wat het is: zo leert je kind nieuwe woorden en ziet het waar ze bij horen.
- Lees samen (prenten)boekjes en zing liedjes. Ook voor baby's zijn er boekjes.

Waarom?

Door samen te onderzoeken, leer je je kind om samen de aandacht op iets te richten. Bijvoorbeeld op hetzelfde voorwerp, dier of persoon. Of op dezelfde gebeurtenis. Dit heet *joint attention*. Daar leert je kind veel van. Als je kind al vroeg je aandacht kan trekken naar een voorwerp of naar een gebeurtenis dan leert je kind extra veel woorden als het tussen de 10 en 18 maanden is.

Je kan samen aandacht hebben voor dagelijkse dingen. Tijdens het eten, samen spelen, het lezen van **(prenten)boekjes** en zingen. Je kind hoort dan veel verschillende woorden. Dat helpt bij de taalontwikkeling. Ook zorgt het zingen van liedjes en het lezen van boekjes dat kinderen een woord vaker horen. Door woorden te herhalen, leert een kind het woord te herkennen.

Woordenlijst

Het prentenboek: Een boek met alleen plaatjes.

'Kleine kinderen vinden het fijn als iemand vertelt wat er op de plaatjes in het prentenboek te zien is.'

Een vast moment: Altijd op dezelfde tijd.

'Na het eten drink ik een kopje koffie. Dat vind ik een fijn vast moment van de dag.'

Rijmen: Woorden met eenzelfde klank op het eind.

'Suze hoort dat huis en muis rijmen. En ook bang en lang.'

Wat kan een ouder doen met deze tip?

- Wijs buiten tijdens het wandelen dingen aan en zeg wat het is: 'Daar staat een koe.'. En waar kijkt of wijst je kind naar? Vertel daar over.
- Zing een slaapliedje of vertel een **rijmpje** voor het slapengaan. Kinderen vinden het fijn om vaker hetzelfde liedje te zingen. Of hetzelfde rijmpje te horen. Als ze wat ouder zijn kunnen ze meezingen of woorden aanvullen.
- Kies **een vast moment** voor voorlezen. Zo denk je er iedere dag aan. Je kunt ook verhaaltjes vertellen met een prentenboek. Ook zo leert je kind veel nieuwe woorden. Het maakt niet uit in welke taal je dat doet.
- Waar besteed je kind aandacht aan? Vertel daar meer over. Bijvoorbeeld als je kind 'ba' zegt en naar een bal kijkt. Rol de bal weg en zeg 'Kijk, de bal rolt.'. Kun je dit ook met andere voorwerpen doen?

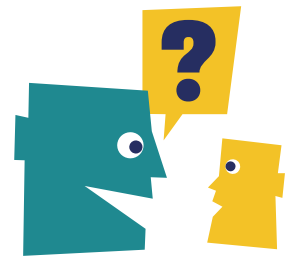
Tip!

Ook met baby's kun je al boekjes bekijken en lezen. Denk bijvoorbeeld aan knisperboekjes en badboekjes.

Voorlezen aan een baby is anders dan voorlezen aan een kleuter. Bij een baby doet het verhaal er minder toe. Het gaat om de klanken, het ritme, het stemgebruik en emoties die tijdens het voorlezen worden gebruikt.

Ook is het goed om de baby te betrekken bij het voorlezen: maak oog-contact, wijs aan en reageer op brabbels. Deze manier van voorlezen zorgt dat de ontwikkeling van de hersenen wordt gestimuleerd. Een goede vroege interactie tussen ouder en kind is dus cruciaal.

Tip 4 Stel vragen

- Stel vragen over mensen, dieren of dingen die jullie zien.
“Wat doet de hond?” of “Waar is de bal?”.
- Kan je kind nog niet praten? Geef dan zelf antwoord.
“Wie is dat? Dat is opa!”.
- Benoem het gedrag van je kind en stel een vraag.
“Je lacht! Ben je blij?” of “Je wrijft in je ogen, ben je moe?”.

Waarom?

Als je vragen stelt aan je kind help je je kind te **wennen aan** het wisselen van beurtten tijdens een gesprek. Dit heet beurtwisseling. En dat is erg belangrijk voor de ontwikkeling van je kind. Let op wat je kind interessant vindt. Als je kind bijvoorbeeld naar een boom kijkt, stel dan vragen over deze boom. Stel dan geen vragen over een ander voorwerp waar je kind dan geen interesse in heeft.

Door vragen te stellen help je jouw kind ook om ergens de aandacht op te (blijven) hebben. Bijvoorbeeld op een fles. Of op een boekje dat je samen leest. Aandacht is nodig om te leren over de wereld. Maar dit is nog erg lastig voor baby's en jonge kinderen.

Goede vragen beginnen vaak met deze woorden: ‘welke, waarom, waar, wie, wat en hoe’. Minder goede vragen zijn vragen waarop alleen ‘ja’ of ‘nee’ gezegd kan worden. Vraag bijvoorbeeld liever ‘Welke kleur heeft de bloem?’ in plaats van ‘Is de bloem groen?’.

We stellen vaak makkelijker vragen over dingen die we zien. Zoals een stuk fruit of een dier. Vergeet niet om ook andere dingen te benoemen. Bijvoorbeeld geuren (‘Wat ruik ik nu?’), gevoelens (‘Wie is er blij?’) en gedachten (‘Wat zou papa denken?’). Zo leert je kind ook deze woorden kennen.

Woordenlijst

Wennen aan: iets gewoon maken.

‘Ik moet wennen aan het vroeg opstaan voor mijn werk.’

De voorkant: Buitenkant van een boek waar de titel en een plaatje op staan.

‘Als ze gaat voorlezen, vraagt ze eerst iets over de voorkant van het boek aan haar kind.’

De vorm: Hoe iets eruitziet. Bijvoorbeeld: een vierkant, driehoek of rechthoek. ‘Een bal heeft een ronde vorm.’

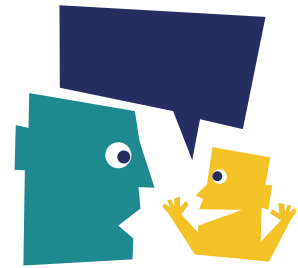
Wat kan een ouder doen met deze tip?

- Vraag je kind tijdens het wandelen of boodschappen doen wat voor een geluid jullie horen: 'Wat hoor ik?'. En op welk geluid let je kind?
- Stel eens vragen bij het (voor)lezen van een (prenten)boekje. Vraag bijvoorbeeld wat je kind op de **voorkant** van of in het boekje ziet 'Waar zie je de poes/jongen/meisje/enz.?'. Vergeet ook niet om emoties te benoemen, bijvoorbeeld: 'Zou Nijntje nu verdrietig zijn?'.
- Vraag je kindje: 'Waar zijn jouw wangen?' en raak ze vervolgens even aan. Vraag daarna 'En waar is je neus? En je knieën?'.
- Oefen met het stellen van vragen als je samen met je kindje (buiten) speelt. Vraag bijvoorbeeld 'Welke kleur heeft de banaan?' of 'Welke **vorm** heeft het blokje?. Of 'Waar is de knuffel nu?'.

Tip!

Hoeveel tijd geef jij je kind om te reageren op een vraag? Soms moeten kinderen even wat langer nadenken voordat ze antwoord geven. Stel niet te veel vragen achter elkaar. Geef je kind de tijd om na te denken en te reageren.

Tip 5 Praat samen

- Stop af en toe even met praten: dan kan je kind reageren. Zo heb je samen contact.
- Maakt je kind geluid? Of lacht je kind? Doe het geluid na of praat terug.
- Begrijp je niet wat je kind zegt? Dat geeft niks. Praat gewoon samen door.

Waarom?

Als je met je kind praat, praat dan samen. Je **stimuleert** de **taal** van je kind als jij en je kind om de beurt praten. Of een geluidje of een beweging maken. Je helpt je kind als je actief **reageert** op geluidjes en bewegingen die je kind maakt. Je kind probeert met jou contact te maken. Het is fijn als je kind merkt dat contact maken werkt. Je stimuleert je kind om geluidjes te maken en te brabbelen. Zo kan je kind goed oefenen met het maken van klanken. En van klanken kan je kind woorden maken.

Goed reageren op je kind tijdens **communicatie** wordt door onderzoekers sensitivity genoemd. Dit betekent dat je 'gevoelig' moet zijn voor de signalen van je kind. Sluit aan bij de interesse en aandacht van je kind. Kijkt je kind naar een hondje? Stel daar dan vragen over. Kinderen geven vaak zelf aan wanneer ze klaar zijn met een activiteit. Bijvoorbeeld door te stoppen met kijken. Laat het kind het contact tussen jullie leiden.

Woordenlijst

Taal stimuleren: Zorgen voor veel taal door zelf veel taal te gebruiken en te laten gebruiken.

'Je kunt taal stimuleren door bijvoorbeeld veel te praten, te rijmen en liedjes te zingen.'

Reageren: Iets terugzeggen of lachen. Een geluid of klank maken. Of contact maken.

'Hij reageerde niet op mijn vraag, want hij lag te slapen.'

Communicatie: Het reageren op elkaar. Met woorden, emoties of bewegingen 'Als je communicatie hebt met je baby kijkt je baby naar je mond, ogen en wenkbrauwen.'

Wat kan een ouder doen met deze tip?

- Heb je vandaag al een gesprek gevoerd met je kind? Reageer op geluiden van je kindje met de vraag: 'Vertel je mij een verhaaltje?'. Als je kind reageert met een lach of geluidje kun je reageren met 'Oh ja, is dat zo?' of 'En toen? Wat gebeurde er daarna?'.
- Wat doe je als je kind een woord nog niet helemaal goed uitspreekt? Kinderen vinden het fijn als je een woord vaker herhaalt. Je hoeft je kind niet te verbeteren. Je kunt gewoon het goede woord daarna zelf in een zin gebruiken. Als je kind 'to' zegt bij het zien van een auto, zeg je bijvoorbeeld: 'Ja, dat is een auto.'
- Kijk naar je kind als je iets tegen hem hebt gezegd. Reageert hij door te bewegen, door een gezichtsuitdrukking of met een geluid?
- Praat je wel eens samen tijdens het voorlezen? Kijk samen plaatjes en praat over wat jullie zien. Kinderen genieten vaak van de tijd met jou.

Tip!

Op www.lezenenschrijven.nl/toolkittaalschatten vind je filmpjes met meer informatie bij de Gouden Taaltips. Om zelf te kijken en om aan ouders te laten zien.

Literatuurlijst

1. Integraal Toezicht Jeugdzaken. (2012). Goed voorbereid naar school: Samen aan de slag met taalachterstand. Utrecht: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport.
2. Tilburg University. (2022). Nog niet gepubliceerd.
3. Collins, B. A., Toppelberg, C. O., Suárez-Orozco, C., O'Connor, E., & Nieto-Castañon, A. (2011). Crosssectional Associations of Spanish and English Competence and Well-being in Latino Children of Immigrants in Kindergarten. *International Journal of the Sociology of Language*(208), pp. 5-23.
4. Matute, E., Montiel, T., Pinto, N., Rosselli, M., Ardila, A., & Zarabozo, D. (2012). Comparing cognitive performance in illiterate and literate children. *International Review of Education*, 58(1), pp. 109-127.
5. Reed, J., Hirsh-Pasek, K., & Golinkhoff, R. M. (2017). Learning on hold: Cell phones sidetrack parent-child interactions. *Developmental psychology*, 53(8), p. 1428.
6. Tilburg University. (2022). Rapportage vragenlijstonderzoek. pp. 1-15.
7. Pace, A., Luo, R., Hirsh-Pasek, K., & Golinkoff, R. M. (2017). Identifying pathways between socioeconomic status and language development. *Annual Review of Linguistics*, 3, pp. 285-308.

Bronnen bij Gouden Taaltips

- Adamson, L. B., & Frick, J. E. (2003). The Still Face: A History of a Shared Experimental Paradigm. *Infancy*, 4(4), 451-473. doi:10.1207/S15327078IN0404_01
- Beuker, K. T., et al. "Development of early communication skills in the first two years of life." *Infant Behavior and Development* 2013: 71-83.
- Bornstein, M. H., Putnick, D. L., Bohr, Y., Abdelmaseh, M., Lee, C. Y., & Esposito, G. (2020). Maternal sensitivity and language in infancy each promotes child core language skill in preschool. *Early Childhood Research Quarterly*, 51, 483-489. doi:<https://doi.org/10.1016/j.ecresq.2020.01.002>
- Carpenter, M., Nagell, K., Tomasello, M., Butterworth, G., & Moore, C. (1998). Social cognition, joint attention, and communicative competence from 9 to 15 months of age. *Monographs of the society for research in child development*, i-174.
- Donnelly, S., & Kidd, E. (2021). The longitudinal relationship between conversational turn-taking and vocabulary growth in early language development. *Child Development*, 92(2), 609-625.
- Golinkoff, R. M., Can, D. D., Soderstrom, M., & Hirsh-Pasek, K. (2015). (Baby) talk to me: the social context of infant-directed speech and its effects on early language acquisition. *Current Directions in Psychological Science*, 24(5), 339-344.
- Kuhl, P. K., & Meltzoff, A. N. (1982). The bimodal perception of speech in infancy. *Science*, 218(4577), 1138-1141.